

Asia: VN/14777/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavoinnista?

Hallituksen leikkauksista 1134 miljoonaa euroa kohdentuu sosiaaliturvarahastojen menoihin. Sosiaalivakuutusmaksuja ei alenneta vastaavasti, vaan hallitus on päättänyt kanavoida summan täysimääräisesti julkiselle sektorille.

Huomionarvoista on, että sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvat säästöt vahvistaisivat julkista taloutta myös ilman kanavointia. Esimerkiksi työttömyysvakuutusmaksun alentuessa verovähennykset pienenevät ja siten verotulot kasvavat. Kanavointia selvittäneen työryhmän raportin mukaan verotuksen kautta palautuisi 37 prosenttia maksujen alentumisesta.

Lisäksi sosiaalivakuutusmaksujen alentaminen lisäisi työn kysyntää ja tarjontaa. Kanavointia selvittäneen työryhmän raportin mukaan

20 prosenttia maksujen alentumisesta palautuisi korkeamman työllisyyden kautta. Yhteensä siis 57 prosenttia maksujen alentumisesta palautuisi vahvistamaan julkista taloutta. Toisin sanoen sosiaaliturvarahastojen 1134 miljoonan euron menoihin kohdistuvasta leikkauksesta palautuisi noin 650 miljoonaa euroa vuodessa vahvistamaan julkista taloutta ilman kanavointia.

STTK sekä muut työmarkkinajärjestöt jättivät yhdessä eriävän mielipiteen kanavointia selvittäneen työryhmän raporttiin. Eriävässä mielipiteessä työmarkkinajärjestöt vastustavat kanavointia, sillä se rikkoo vakuutusperiaatetta.

Jos kanavointi kuitenkin päätetään toteuttaa, hallituksen esitykseen valikoitunut keino sairausvakuutuksen kautta tapahtuvasta kanavoinnista on perustelluin.

Vaikka suurin osa sosiaaliturvarahastojen leikkauksista kohdentuukin työttömyysvakuutusmaksuun, kanavointi työttömyysvakuutusmaksun kautta olisi ongelmallista muun muassa Työllisyysrahaston hallintoedustuksen vääristymisen vuoksi.

Hallituksen esitys hieman selkeyttää sosiaaliturvajärjestelmää, kun Työllisyysrahaston 50 miljoonan euron tilityksestä luovutaan ja valtion

5 prosentin perusosuus poistetaan työtulovakuutuksesta.

Lausuttavaa sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta?

Sairauspäivärahan laskentakaavan muutos antaa harhaanjohtavan kuvan hallituksen esityksen tarkoituksesta. Kyse ei ole teknisestä tai varsinkaan kustannusneutraalista muutoksesta. Varsinaisesti kyse on sairauspäivärahan kohdistusvasta ja huonosti perustellusta leikkauksesta, jolla heikennetään sosiaaliturvajärjestelmän vakuutusperiaatetta sekä sairauspäivärahaa saavien toimeentuloa.

STTK vastustaa sairauspäivärahan leikkaamista. Sairauspäiväraha alenee keskituloisella peräti noin 300–400 euroa kuukaudessa, mikä on erittäin merkittävä summa. Sairailta leikkaamista ei voi hyväksyä työllisyyden nimissä. Sairauspäivärahan leikkaaminen asettaa valmiiksi vaikeassa elämäntilanteessa olevat entistä vaikeampaan asemaan, mikä voi johtaa suuriin taloudellisiin haasteisiin ja velkaantumiseen tilanteessa, johon työntekijä ei voi itse vaikuttaa.

Lausuttavaa taloudellisista vaikutuksista?

Mittavat sosiaaliturvan leikkaukset heikentävät ostovoimaa erityisesti sellaisilta kotitalouksilta, joiden rajakulutusalttius on korkea. Tämä todennäköisesti heikentää kokonaiskysyntää ja vaikeuttaa talouden elpymistä taantumasta.

Etenkin työttömyysvakuutusmaksulla rahoitettaviin etuuksiin kohdistuvat leikkaukset pienentävät Työllisyysrahaston suhdannepuskuria. Tämä tarkoittaa, että jatkossa työttömyys-vakuutusmaksu muuttuu todennäköisesti nykyistä ailahtelevammaksi.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sairauspäivärahan määrän alentaminen voi johtaa siihen, että työntekijä palaa sairauslomalta töihin liian aikaisin. Sairaana työskentely on haitallista sekä työntekijälle itselleen että (sairaudesta riippuen) työyhteisölle.

Se voi hidastaa toipumista, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia työnantajalle toistuvien työkyvyttömyysjaksojen ja lisääntyneiden työterveyshuollon kustannusten muodossa.

Lausuttavaa työllisyysvaikutuksista?

Kanavointiratkaisun kokonaisuudella ei ole hallituksen esityksen mukaan työllisyysvaikutuksia, sillä keskimääräiset veroasteet eivät muutu. Tämä pätee vertailtaessa tilannetta aiempaan, mutta ei vertailtaessa sellaiseen kontrafaktuaaliin, jossa kanavointiratkaisua ei olisi toteutettu. Kanavointi osaltaan heikentää työllisyysvaikutusta, kun etuusmenojen leikkaukset eivät heijastu täysimääräisesti alhaisempana maksurasituksena palkansaajille ja työnantajille. Toisin sanoen ilman kanavointia työllisyys olisi korkeampi. Yleensä vaikutusarviot laaditaan tämän jälkimmäisen periaatteen mukaisesti, jolloin kanavointiratkaisun työllisyysvaikutus olisi selvästi negatiivinen.

Sairauspäivärahan leikkaamisen työllisyysvaikutukseksi on hallituksen esityksessä arvioitu 5300 henkilöä. Luku kuvaa oikeammin työn määrän lisäystä, eikä työllisiä henkilöitä. Varsinainen työllisyysvaikutus henkilöillä mitattuna olisi 3200, sillä alle 3 kuukautta kestävät sairauspoissaolojaksot tilastoidaan jo nyt työllisiksi kuten hallituksen esityksessä todetaan. Lisäksi sairauspäivärahan leikkaamisen työllisyysvaikutukset ovat todennäköisesti liian optimistisia, sillä empiiriset tutkimukset pohjautuvat menneisyyteen, jolloin työllisyysaste oli selvästi alhaisemmalla tasolla. Nykyisellä korkeammalla työllisyysasteella työllisyysvaikutukset jäävät todennäköisesti arvioitua alhaisemmiksi.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Sosiaaliturvan huomattavat leikkaukset heikentävät sosiaaliturvan varassa olevien kotitalouksien toimeentuloa merkittävästi. Tämä kasvattaa eriarvoisuutta. Kanavointikeinot kuitenkin hieman tasaavat palkansaajien maksupuolen tulonjakoa, sillä pieni- ja keskituloisten veroaste hieman laskee, kun taas suurituloisten veroaste pysyy suunnilleen ennallaan.

Sairauspäivärahan leikkaus ei koske ollenkaan pienituloisia (alle 27 633 e vuositulo), mikä on perusteltua heidän aseman heikentyessä jo merkittävästi muiden reformien vuoksi. Sairauspäivärahan leikkaus kohdentuu keski- ja suurituloisiin käytännössä hyvin tasaisesti. Keskituloisen (esim. 40 000 e vuositulo) sairauspäiväraha heikkenee 18 %, kun taas suurituloisen (esim. 80 000 e vuositulo) heikkenee 20 %. Sairauspäivärahan leikkauksen ei voida sanoa painottuvan erityisesti suurituloisiin.

Sairauspäivärahan leikkaaminen heikentää merkittävästi työntekijöiden turvaa sairauden aikana. Keskituloisen sairauspäiväraha alenee peräti noin 300–400 euroa kuukaudessa, mikä on erittäin merkittävä summa ja vaikeuttaa sairautenaikaista toimeentuloa. Työntekijä siirtyy sairauspäivärahalle työehtosopimuksen mukaisen työsuhteen kestosta riippuvan palkallisen sairauslomien jälkeen, eli leikkaus tuntuu erityisesti työntekijöillä, jotka joutuvat jäämään pidemmälle sairauslomalle. Pitkä sairausloma on jo nyt taloudellisesti vaikea ja työkyvyttömän työntekijän tilanne tulee sairauspäivärahan leikkaamisen myötä heikkenemään entisestään.

Sairauspäivärahan leikkaus ei tule kohdistumaan työntekijöihin tasapuolisesti, vaan se kohdistuu eniten niihin ammatteihin, joissa muutenkin sairastavuus on korkeampaa, kuten sosiaali- ja terveysalaan sekä varhaiskasvatusalaan.

Lausuttavaa vaikutuksista yrityksiin ja muihin työnantajiin?

Kanavointiratkaisu näyttäisi toteutuvan melko tasapuolisesti palkansaajien ja työnantajien välillä, sillä kultakin kanavoidaan noin 600 miljoonaa euroa vuodessa huomioiden muutokset sairausvakuutuksessa ja verotuksessa.

Lausuttavaa vaikutuksista viranomaisiin?

-

Lausuttavaa muista yhteiskunnallisista vaikutuksista?

Sairauspäivärahan määrän leikkaaminen heikentää jo valmiiksi työkykyongelmien vuoksi heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden taloudellista toimeentuloa. Toimeentulovaikkeudet puolestaan heikentävät tyypillisesti terveydentilaa ja työkykyä entisestään.

Sikäli kuin hallituksen esitys etenee, työkyvyttömän henkilön pääsyä viivytyksettömästi asianmukaiseen hoitoon sekä yksilöllisesti suunniteltuun, vaikuttavaksi arvioituun lääkinälliseen ja/tai ammatilliseen kuntoutukseen on parannettava merkittävästi nykyisestä. Asianmukaisella hoidolla ja kuntoutuksella voidaan tukea henkilön työuran jatkumista. Tämä edistää kestäväällä tavalla työllisyysasteen nostotavoitetta ja lisää työkyvyn haasteita kohdanneen henkilön taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Sosiaaliturvarahastojen kanavointiratkaisu ei välttämättä toteudu täysin samanaikaisesti kuin niihin kohdistuvat menosäästöt.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

STTK vastustaa sosiaaliturvaan kohdistuvia mittavia leikkauksia ja niiden kanavointia, jotka rikkovat vakuutusperiaatetta ja heikentävät suhteettoman paljon monien toimeentuloa. Julkista taloutta olisi mahdollista vahvistaa oikeudenmukaisemmilla keinoilla.

Lisätietoja Patrizio Lainà, pääekonomisti

040 583 4432, patrizio.laina@sttk.fi

Gylling Päivi
STTK ry.